

Bezinnings etappe 3 Bourtange naar Sellingen Camino Westerwolde Zuid.

De paradox in de perceptie van het Nederlandse landschap: een landschap met drie zielen

Nergens in Europa verandert het traditionele cultuurlandschap zo snel als in Nederland. De verstedelijking rukt op, infrastructuur domineert en versnipperd, het agrarische landschap industrialiseert met grootschalige erven, met loodsen, kassen en windturbines. Het verliest zijn natuurwaarden, nieuwe natuur wordt verontlandschap en de cultuurhistorische dimensie lijkt irrelevant. Hoe moeten we dit duiden, verliest Nederland zijn identiteit? Die vraag probeert prof.ir. Adriaan Geuze, buitengewoon hoogleraar Landschapsarchitectuur te beantwoorden in zijn inaugurele rede op 22 februari aan Wageningen University & Research.

Een groot deel van ons land moet worden beschouwd als een metropool, vergelijkbaar met Londen of Parijs. In de ruit Zwolle-Alkmaar-Rotterdam-Eindhoven woont het overgrote deel van de Nederlandse bevolking, zo'n veertien miljoen mensen. Daarbinnen bevinden zich ook unieke en zeer diverse cultuurlandschappen. De landschappen van Nederland zijn gevormd door de mens op de gevarieerde geomorfologische ondergrond, in een eeuwenlange strijd met de elementen. De culturele waarde van het voor de stedeling zeer belangrijke landschap blijkt kwetsbaar. Kan de Nederlander zich het landschap blijvend toe-eigenen?

Drie percepties op het landschap

In zijn rede, *The three souls of landscape*, richt prof. Geuze zich op de paradoxale houdingen van de Nederlander tegenover het landschap. Er bestaat een 1. diep 'verlangen' naar het landschap en de gemaakte horizon onder de lage lucht. Een door generaties overgeleverde identiteit die door schilders en schrijvers werd geduid. "We identificeren ons met dat landschap en we houden ervan", concludeert prof. Geuze. "Maar daarnaast bestaat 2. de obsessieve neiging het landschap steeds te herzien, zelfs radicaal te veranderen, keer op keer, laag over laag. In de geschiedenis blijkt een derde perceptie evident. Het landschap is 3. een object, een ding dat buiten onszelf staat. Het verkavelde land is verhandelbaar en moet geëxploiteerd worden."

Tot rond het jaar 1000 was de mens één met zijn landschap, in de feodale traditie kun je dat bijna letterlijk nemen. Rond die tijd echter ving een grote ontginning van de Nederlandse wildernis aan. Te denken valt aan zo'n een derde van het oppervlak. "Dat betekende de introductie van een nieuwe relatie van de mens met het territorium", zegt prof. Geuze. Het land was te meten, op te tekenen, in kaart te brengen als een object. Er kwam stemrecht binnen de gemeenschap die over die grond beschikte, landeigenaren hadden landrechten en -plichten. De facto werd het land eigendom van de vroege kolonist en exploitabel. "Tot in het kwadraat", voegt de hoogleraar toe. Dat betekent dat het land altijd moet opbrengen. Als het meer waard is in de vorm van turf, kan het zelfs worden vergraven. In Nederland werd deze mentale scheiding, de ontzieling van het land een belangrijke perceptie, anders dan in de rest van Europa.

Bezinningsvragen.

1. Met welk van de 3 perceptie van het landschap voel je het meest verwant.
2. En wat betekenen verschillende landschappen voor jouw of wat doet een landschap met jouw.